

Peilmoment vervolgaanpak ZH-PLG medio 2025

3 juli 2025

Samenvatting en conclusies

Voor u ligt het eerste peilmoment waarin we u informeren over de voortgang in de gebiedsprocessen van het Zuid-Holland Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). We gaan in op de voortgang in de gebiedsprocessen en het verwachte uitwerkingsniveau van de gebiedsplannen en geven een korte samenvatting van de voortgang van de uitvoering van de projecten uit het Maatregelenpakket ZH-PLG. Concluderend zien we dat het wenselijk is om de gebiedsprocessen en gebiedsplannen verder bestuurlijk te verankeren en dat sterke ambities en concretisering van gebiedsplannen van belang zijn voor perspectief op doelbereik.

Ondanks de continu veranderende context, onzekerheden en ingrijpende ontwikkelingen zoals rondom het stikstofdossier, kunnen we stellen dat de meerjarige transitie in het landelijk gebied in Zuid-Holland doorgaat. We zien dat dit veel van onze gebiedspartners vraagt. Dit leidt tot processen die met horten en stoten doorgaan. Met name van agrarisch ondernemers en collectieven wordt veel gevraagd. Naast de gebiedsprocessen lopen tegelijkertijd de voorbereidingen voor mogelijke kaderstelling vanaf 2026: de Herziening van het Omgevingsbeleid 2025 en het SANE-traject. We proberen deze trajecten zo goed mogelijk op elkaar aan te sluiten.

Alle belanghebbenden zijn doordrongen van het belang om de opgaven in het landelijk gebied aan te pakken, maar de oplossingen zijn uiteenlopend en raken menigeen. Desalniettemin zijn we met partners in het Veenweidegebied, de Zuid-Hollandse Delta en het Kust- en duinengebied bezig met nieuwe projecten én gebiedsplannen voor de toekomst.

Voortgang gebiedsprocessen en verwachte uitwerkingsniveau gebiedsplannen

Na vaststelling van de Vervolgaanpak ZH-PLG door Provinciale Staten op 5 maart 2025, is doorgewerkt met de integrale, gebiedsgerichte aanpak. Sindsdien werken we in alle 16 deelgebieden samen met onze gebiedspartners aan gebiedsplannen waarin de opgaven natuur, stikstof, water, klimaat en landbouw integraal kunnen worden aangepakt. Deze gebiedsplannen gaan in op de opgaven, een toekomstbeeld en oplossingsrichtingen met uitvoeringsmaatregelen en bijbehorende begroting. Aan deze plannen wordt hard gewerkt. Conform de Vervolgaanpak ZH-PLG geven we u bij deze alvast inzicht in de voortgang:

- *in alle gebiedsprocessen is een waardevol netwerk met belanghebbende partijen opgebouwd.* In meer dan twee derde van de gebieden is dit georganiseerd met een periodiek bestuurlijk overleg. In drie gebieden vindt het bestuurlijke overleg ad hoc of bilateraal plaats. In twee gebieden worden momenteel stappen gezet om het bestuurlijk overleg in te richten.
- *Alle gebieden werken toe naar gebiedsplannen op 1 december 2025.* Het gaat hier om maatwerk. Dit betekent dat het ambitie-, kwaliteits- en uitwerkingsniveau zal verschillen, variërend van een gebiedsplan op hoofdlijnen tot plannen met concrete maatregelen en nieuwe projectvoorstellen. Deze gebiedsplannen zijn veelal een eerste versie die later, cyclisch wordt doorontwikkeld.
- *Tot nog toe zijn in drie deelgebieden één of meer gebiedsbiedingen gedeeld.* We verwachten komende maanden nog een aantal gebiedsbiedingen te ontvangen. Dit is facultatief. Gebiedsbiedingen kunnen sectoraal of meer integraal worden ingediend. Deze biedingen zijn waardevol en bevatten veel gebiedskennis en informatie die in samenwerking kunnen worden geïntegreerd in de gebiedsplannen.
- *Terwijl de provincie veelal een trekkende rol heeft, pakken ook andere organisaties deze rol.*

In het merendeel van de gebieden is de provincie trekker van het gebiedsproces. In de Greenport regio's zien we dat deze koepelorganisaties en andere overheden een trekkende rol pakken

Verschillende opgaven, andere belanghebbende partners en unieke gebiedsprocessen

Opvallend is dat de opgaven sterk verschillen in elk deelgebied. Dit brengt met zich mee dat per deelgebied andere partners belanghebbend zijn en elk gebiedsproces uniek is. Ook de historie en het tempo verschilt per gebied. In een aantal veenweidegebieden is sprake van jarenlange gebiedsgerichte samenwerking, terwijl dit in andere gebieden nieuw is. Het unieke karakter van elk gebiedsproces is de kracht van de vervolgaanpak én vraagt tegelijkertijd om maatwerk (gebiedsgerichte aanpak). Dit betekent dat verschillen in scope, uitwerkingsniveau en (bestuurlijk) draagvlak van de gebiedsplannen onontkoombaar zijn.

Perspectief op doelbereik

Op 1 december 2025 zijn de eerste versies van de gebiedsplannen gereed. Hierna wordt de balans opgemaakt. Dit geeft inzicht in hoeverre het totaal aan gebiedsplannen bij zal kunnen dragen aan het doelbereik. Gezien het unieke karakter van elk gebiedsplan, voorzien we een uitdaging om het totaal van de plannen te evalueren op perspectief doelbereik. Komende maanden werken we het proces en de methodiek uit. Conform de vervolgaanpak ZH-PLG en toezeggingen, informeren we u over het perspectief op doelbereik met het volgende peilmoment in het 1^e kwartaal 2026. Dit geeft inzicht welke aanvullende maatregelen, wet- en regelgeving en middelen van Provincie en Rijk nodig zijn. Ook hoort daar een besluit bij in welke gebieden gebiedsgericht of generiek verder te gaan. Deze overweging is onder meer afhankelijk van de landelijke richting en beschikbare financiële middelen.

Indicatieve doelen als richtinggevend hulpmiddel

Om de gebiedsprocessen richting te geven werken we sinds dit voorjaar met indicatieve doelen (zie paragraaf 1.2 en bijlage 1). Dit doen we vanuit een samenwerkende rol en in goede verstandhouding. We krijgen hier van partners positieve reacties op. Zij zien dit als een werkbaar hulpmiddel. De indicatieve doelen zijn een afgeleide van wettelijke, beleidsmatige doelen van de provincie naar doelen voor elk deelgebied. Dit betreft bijvoorbeeld een aantal benodigde hectare voor weidevogels of ton/jaar CO₂-emissiereductie. Daarbij benadrukken we dat de gebiedsplannen bijdragen aan de doelen, maar niet allesomvattend zijn. Totaal doelbereik komt ook voort uit regulier beleid van de provincie, het Rijk, waterschappen en plannen van anderen.

Voortgang projecten in de gebieden

In veel deelgebieden verspreid door de hele provincie starten projecten op. Dit betreft 41 van de 59 projecten uit het Maatregelenpakket ZH-PLG. Deze projecten krijgen volledig of deels financiering uit de Rijksmiddelen van €188,25 miljoen, de impuls gelden Veenweiden, programmabudget van het ZH-PLG en Amendementen 820 'Voldoende middelen Europese Kaderrichtlijn Water' en 821 'Geen lege handen voor de landbouw'. Gebiedspartners hebben inmiddels de eerste subsidieaanvragen ingediend om met de projecten te starten. Samen met hen zetten we nu de eerste stappen voor realisatie. Dit betekent veelal dat een uitwerkingsslag plaatsvindt die nodig is voor doelmatige, beheerste uitvoering. Een aantal projecten ondervindt helaas deels vertraging. Dit zijn bijvoorbeeld projecten waarin sprake is van herwaardering van grond binnen de agrarische functie (ook bekend als afwaardering) waarvoor een landelijke regeling nodig is. Ontwikkeling van deze regeling is vertraagd. Doordat het Rijk de deadline voor verplichtingen verlengt van 31 december 2026 naar 31 december 2028 leidt dit nog niet tot directe problemen. Verantwoording over voortgang van deze projecten loopt vanaf 2026 via de P&C cyclus.

1. Eerste peilmoment

1.1. Aanleiding

Op 5 maart 2025 hebben Provinciale Staten ingestemd met de vervolgaanpak Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). Dit document is het eerste peilmoment uit de vervolgaanpak, waarin de voortgang op zowel de gebiedsprocessen als op het Maatregelenpakket wordt geschetst.

De transitie in het landelijk gebied is een meerjarige transitie, met de start van het ZH-PLG in 2023 is begonnen de opgaven voor het landelijk gebied in beeld te brengen en met de definiëring van eerste maatregelen. Ondanks het wegvallen van het Nationaal Programma (NPLG) en het bijbehorende Transitiefonds in het najaar van 2024 borduurt de vervolgaanpak voort op de ingeslagen weg: gebiedsprocessen lopen door, in een gebiedsplan worden maatregelen uitgewerkt en de projecten waar geld voor beschikbaar is gekomen uit het Maatregelenpakket ZH-PLG worden opgestart.

1.2. Gewijzigde context

Na een kort moment van onduidelijkheid door het wegvallen van het NPLG en de introductie van de gewijzigde aanpak van het ZH-PLG zijn de gebiedspartners doorgegaan met de gebiedsprocessen en zijn zij gestart met de voorbereidingen voor gebiedsplannen, met de bedoeling om voor 1 december een eerste versie (1.0) gereed te hebben.

Met de vervolgaanpak ZH-PLG is de context voor gebiedsprocessen gewijzigd. De belangrijkste wijziging is uiteraard dat er geen perspectief meer is op omvangrijke middelen vanuit een Transitiefonds. Daarmee is de slagkracht om op korte termijn doelen te halen kleiner geworden en is een programmasturing zoals dat in het Voorontwerp ZH-PLG was voorzien, niet verder uitgewerkt. In plaats daarvan is de samenwerking met gebiedspartners, vanuit een aanpak van onderop, meer centraal komen te staan om doelen voor natuur, stikstofreductie, water, klimaat en landbouw te realiseren.

Aan de gebiedspartners is gevraagd om bij de uitwerking onderscheid te maken in:

- a) Maatregelen die gebiedspartners volledig vrijwillig zélf al doen op basis van beschikbare middelen (bijvoorbeeld voer-management maatregelen, toepassen innovaties, groenblauwe dooradering, boerenlandvogels etc.);
- b) Maatregelen die weinig kosten of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen;
- c) Maatregelen die ingrijpend, complex of duur zijn, maar relevant zijn voor de opgaven en het toekomstperspectief van het gebied (maatregelen op systeemniveau).

Met deze aanpak vervult de provincie in de gebiedsprocessen de rol van “samenwerkende overheid”. Om deze rol goed te kunnen vervullen en gehoor te geven aan de vraag vanuit de gebieden om met duidelijkere kaders te komen zijn dit voorjaar de doelen uit het Voorontwerp ZH-PLG uitgewerkt naar indicatieve doelen per deelgebied. Deze ZH-PLG-doelen zijn richtinggevend en worden gebruikt als hulpmiddel om samen met andere maatregelen die worden genomen toe te werken naar de provinciale beleidsdoelen. De indicatieve doelen betreffen: drukfactoren rondom Natura2000-gebieden, NNN, boerenlandvogels (onderverdeeld in weidevogels en akkervogels), groen-blauwe dooradering (GBDA), Bos&bomen, stikstofemissiereductie, Kaderrichtlijn Water (KRW), CO₂-emissiereductie en reductie van methaan- en lachgasemissie (zie bijlage 1).

Parallel hieraan is vanaf begin dit jaar gewerkt aan het in beeld brengen van sturingsmogelijkheden door de provincie om doelen te behalen vanuit de rol van gebiedsautoriteit (“sturende” / “rechtmatige” overheid). Ter voorbereiding op de Herziening Omgevingsbeleid 2025 worden momenteel, in het OmgevingsEffect Rapport (OER), de effecten onderzocht van beleidswijzigingen op een aantal thema’s. Het gaat om de thema’s: een emissieplafond ammoniak, boerenlandvogels, peilopzet in veenweiden en drukfactoren rondom Natura2000-gebieden (exoten, recreatie, waterkwantiteit). Op basis van de uitkomsten uit het OER kunnen gewogen keuzes worden gemaakt welke beleidswijzigingen worden opgenomen in het Omgevingsbeleid. Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt duidelijker in beeld gebracht op welke factoren er per deelgebied het best gestuurd kan worden. Daarnaast is in april de Samenhangende Aanpak Natuur en Economie (SANE) gepresenteerd waarin, naast het (generieke) emissieplafond ammoniak (die ook meegaat in het traject van de Herziening Omgevingsbeleid), wordt onderzocht of bij enkele Natura2000-gebieden overgangsgebieden voor stikstof ingesteld kunnen worden en wat de mogelijkheden zijn ten aanzien van sturing op grondbeleid en natuurlijke stoppers.

Tevens is het afgelopen half jaar een set kaarten en een bijbehorend rapport voor het onderwerp “Water- en Bodemsturend (WBS)” opgeleverd. Deze kaarten kunnen vanaf nu als hulpmiddel worden gebruikt bij de uitwerking van maatregelen.

De komende jaren zullen de gebiedsplannen steeds verder worden uitgewerkt. Er is sprake van een cyclisch proces: op basis van de gebiedsplannen wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten gestart kunnen worden en welke maatregelen pas op een later moment gestart kunnen worden, omdat er nu geen middelen en/of uitvoeringscapaciteit voor is of omdat er eerst aan bepaalde randvoorwaarden moet worden voldaan. Jaarlijks zal bekeken worden welke projecten starten en waar mogelijk extra geld voor beschikbaar gesteld kan worden door de provincie of anderen. Vervolgens zal geanalyseerd worden wat de projecten – in samenhang – betekenen voor de ZH-PLG-doelen en samen met andere interventies opleveren aan provinciale beleidsdoelen. Aan de hand van deze analyses kunnen in volgende gebiedsplannen steeds nieuwe maatregelen worden voorgesteld en projecten worden uitgewerkt.

1.3. Doel peilmoment

Dit is het eerste peilmoment van de vervolgaanpak ZH-PLG.

Het doel van dit peilmoment is: inzicht geven in de voortgang van de gebiedsprocessen en een beeld krijgen wat de verwachting is van het uitwerkingsniveau van de gebiedsplannen, die in december worden opgeleverd. Op basis van dit inzicht kunnen GS besluiten of op dit moment bijsturing op het proces om te komen tot gebiedsplannen wenselijk is.

Dit peilmoment wordt tevens aangegrepen om een beeld te geven van de voortgang van voorbereiding voor uitvoering van de projecten uit het Maatregelenpakket ZH-PLG, waarmee direct na het besluit van GS eind januari 2025 is gestart.

1.4. Aanpak peilmoment

In alle 16 deelgebieden is informatie opgehaald over de governance structuur, de bereidheid om mee te werken aan een gebiedsplan, al dan niet bestuurlijke verankering van het proces, mate van betrokkenheid van gebiedspartners en de verwachtingen ten aanzien van het opleveren van een gebiedsplan. Op basis van de aangeleverde informatie is de balans opgemaakt in hoeverre de deelgebieden in staat zijn om op 1 december een gebiedsplan op te leveren en wat het te

verwachten detailniveau is. De resultaten van de analyse van de gebiedsprocessen zijn geaggregeerd weergegeven.

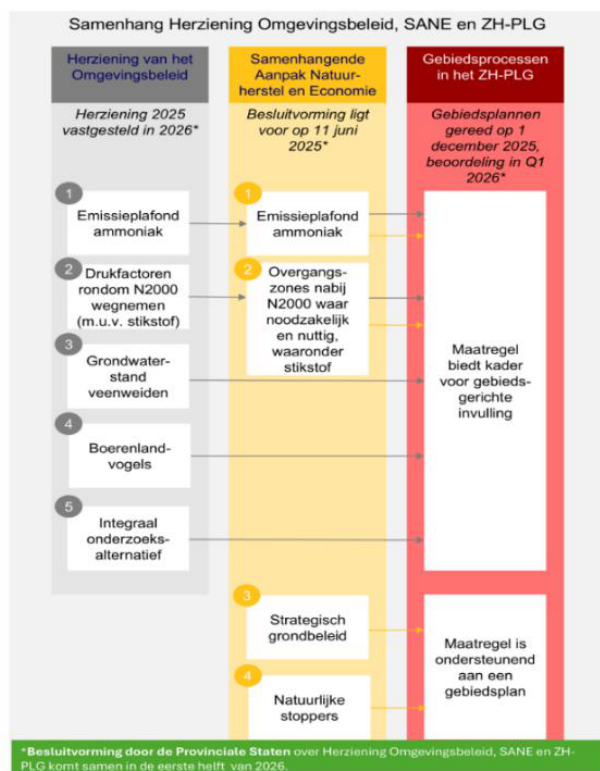
Voor de voortgang van de projecten uit het Maatregelenpakket ZH-PLG is op niveau van de provinciale beleidsdoelen gerapporteerd. Uitgangspunt is om vanaf 2026 voortgang projecten te verantwoorden via de P+C cyclus.

Het volgende peilmoment is voorzien na 1 december 2025, wanneer de gebiedsplannen 1.0 gereed zijn. Dat peilmoment gaat in op het beoordelen van het perspectief op het ZH-PLG-doelbereik.

De ZH-PLG-doelen betreffen indicatieve doelen, die zijn gebaseerd op de doelen uit het Voorontwerp ZH-PLG. Deze doelen zijn niet definitief en niet vastgesteld; ze zijn richtinggevend en worden gebruikt als hulpmiddel om samen met andere maatregelen die worden genomen toe te werken naar de provinciale beleidsdoelen: gezonde natuur, transitie landbouw, leven met water en klimaatbestendig Zuid-Holland.

1.5. Gebiedsprocessen als onderdeel van een geheel

Zoals in paragraaf 1.2 beschreven lopen momenteel parallel aan het ZH-PLG twee andere trajecten: de Herziening Omgevingsbeleid 2025 en SANE. In onderstaande figuur is de samenhang tussen de drie trajecten uiteengezet. Daarom onderzoeken we aanscherping van ons Omgevingsbeleid wat betreft: een emissieplafond ammoniak, drukfactoren rondom N2000-gebieden, grondwaterstand in het veenweidegebied en boerenlandvogels. De onderzoeken die voortkomen uit SANE versnellen dit en voegen hieraan toe. Dit moet uiteindelijk leiden tot duidelijkere kaderstelling voor gebiedsgerichte invulling. Ook bevat SANE onderzoeken waaruit maatregelen moeten voortkomen ondersteunend aan de gebiedsplannen.

Figuur 1: Samenhang processen Herziening omgevingsbeleid, SANE en ZH-PLG

1.6. Vooruitzicht volgend peilmoment (op doelbereik)

Op 1 december 2025 zijn de eerste versies van de gebiedsplannen gereed. Hierna wordt de balans opgemaakt. Dit geeft inzicht in hoeverre het totaal aan gebiedsplannen bij zal kunnen dragen aan het doelbereik (de 'optelsom' uit de vervolgaanpak ZH-PLG).

Komende maanden werken we het proces en de methodiek uit. Gezien het unieke karakter van elk gebiedsplan voorzien we hierbij een uitdaging om het totaal van de plannen te evalueren op perspectief doelbereik. In eerste instantie zal daarbij gekeken worden naar de bijdrage aan de indicatieve ZH-PLG-doelen. Dit is echter maar een deel van de puzzel. Het behalen van de totale provinciale beleidsdoelen (gezonde natuur, toekomstbestendige landbouw, klimaatbestendig Zuid-Holland) zal een resultante zijn van de vele processen die lopen: ZH-PLG (uitvoering van projecten waar al geld voor is toegekend en de nieuwe set aan maatregelen), natuurherstelmaatregelen in Natura 2000-gebieden, lopende processen zoals bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer, waarvoor ANLb-gelden worden verstrekt aan agrariërs, maatregelen die agrariërs nemen (al dan niet met landbouwsubsidies), aanleg van waterinfiltratiesystemen (met andere financiering dan via het ZH-PLG) en stikstofreductiemaatregelen in de landbouw en industrie.

Conform de vervolgaanpak ZH-PLG en toezeggingen, informeren we u over het perspectief op doelbereik met het volgende peilmoment in het 1^e kwartaal 2026. Dit geeft inzicht welke aanvullende maatregelen, wet- en regelgeving en middelen van Provincie en Rijk nodig zijn. Ook hoort daar een besluit bij in welke gebieden gebiedsgericht of generiek verder te gaan. Deze overweging is onder meer afhankelijk van de landelijke richting en beschikbare financiële middelen.

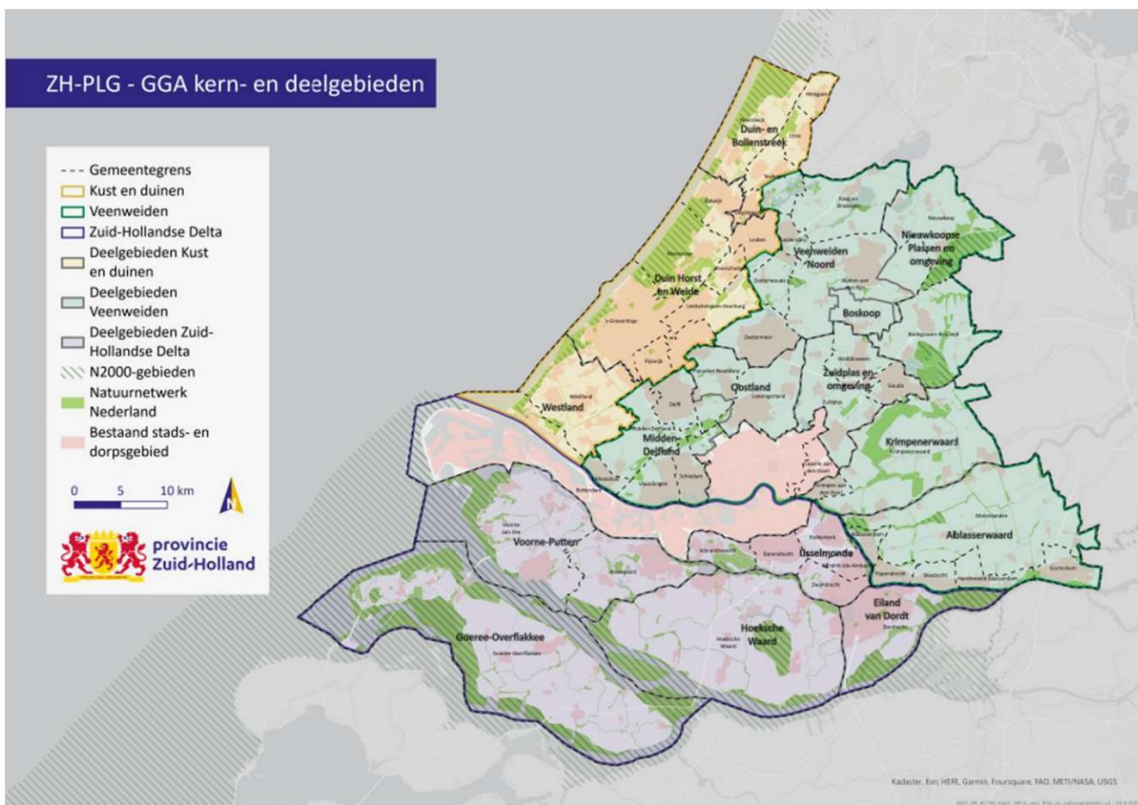
Hierna kunnen gebiedsplannen worden doorontwikkeld. Dit geeft de mogelijkheid om nieuwe inzichten uit de herziening omgevingsbeleid (beoogde vaststelling in 1^e kwartaal 2026) en de uitwerking van SANE een plek te geven. Zo wordt stapsgewijs in een meerjarig cyclisch proces doorgewerkt aan een toekomstbestendig landelijk gebied.

2. Gebiedsprocessen

2.1. Drie kerngebieden

Op basis van de bodem en ondergrond zijn drie kerngebieden te onderscheiden: Kust en Duinen, Veenweiden en Zuid-Hollandse Delta. De aard van de gebieden bepaalt sterk de opgaven en oplossingsrichtingen.

In dit hoofdstuk worden kort de karakteristieken en opgaven van de drie kerngebieden geschetst en wordt op hoofdlijnen aangegeven aan welke maatregelen uit het Maatregelenpakket ZH-PLG wordt gewerkt en welke vervolgopgaven met uitwerking richting maatregelen worden opgepakt. Deze uitwerking vindt samen met gebiedspartners plaats. In paragraaf 2.5 wordt ingegaan op de governance en voortgang van de gebiedsplannen.

Figuur 2: Kern- en deelgebieden

2.2. Kust & Duinen

Het landelijk gebied in Kust en Duinen bestaat uit een duinlandschap, strandwallen en strandvlakten en landgoederen. Natuurherstel en -ontwikkeling is samen met verbetering van de waterkwaliteit, dominant in het Kust- en Duinengebied.

Het gebied bevat veel kwetsbare natuur en kent in het hele gebied een hoge druk op biodiversiteit en waterkwaliteit. Deze druk is afkomstig van stikstof (NO_x , vooral uit het buitenland en vanaf zee), ammoniak (NH_3), recreatie en gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten uit de land- en tuinbouw. In Kust en Duinen bevinden zich een beperkt aantal veehouders.

In het gebied is het woekeren met de ruimte. Door de hoge mate van verstedelijking is er veel druk op de natuurgebieden in de duinen.

In het gebied bevinden zich twee van de zes nationale Greenports: West-Holland en de Duin- en Bollenstreek. De Greenports in Zuid-Holland hebben een toegevoegde waarde en werkgelegenheid die vergelijkbaar is met de mainports Rotterdam en Schiphol. Om ook in de toekomst concurrerend te blijven is de opgave voor het cluster om meer te doen met dezelfde hoeveelheid ruimte en met minder energie en water.

Het gebied wordt intensief benut voor recreatie: het is een opgave in de zin van recreatiedruk op natuur(gebieden) maar biedt kansen als oplossingsrichting door nieuwe recreatieruimte te ontwikkelen en/of in bestaande recreatiegebieden de kwaliteit te verbeteren.

De gevoeligheid voor wateroverlast is vooral groot in het Westland, dat behalve veel verharding ook te maken heeft met bodemdaling.

Waterbeschikbaarheid is op de langere termijn problematisch: de vraag neemt toe, terwijl de kwantiteit achteruitgaat door klimaatverandering. Alle watervragende functies zullen rekening moeten houden met verzilting, vooral in situaties met lage rivierafvoeren. Onttrekking van (brak) grondwater door de glastuinbouw komt in het Westland steeds meer onder druk te staan, onder andere in relatie tot bodemdaling in het gebied van De Lier.

Op dit moment worden samen met gebiedspartners stappen gezet naar de uitvoering van de projecten uit het Maatregelenpakket ZH-PLG (zie figuur 3). Verschillende projecten zijn gericht op het verminderen van emissies naar het oppervlaktewater, met name “Regiocertificering” en “Emissieloze” kas. Het project Mient Kooltuin en Groene zone is gericht op het versterken van de overgangszone tussen het Natura 2000 duingebied en de huidige en toekomstige woongebieden Katwijk en Wassenaar.

Om de doelen voor Natura 2000-gebieden te realiseren, is het noodzakelijk om verschillende (externe) drukfactoren te verminderen: stikstofdepositie, de aanwezigheid van invasieve exoten en verstoring door recreatie. Het verminderen van deze druk vindt zoveel mogelijk plaats door het nemen van maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden zelf. Dit blijkt echter niet voldoende te zijn om de gewenste natuurdoelen te behalen. Daarom zijn ook maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden noodzakelijk, zodat de drukfactoren effectief kunnen worden weggenomen en het behalen van de Natura 2000-doelen binnen bereik komt. In de gebiedsprocessen wordt (aan de hand van de indicatieve doelen en anticiperend op de Herziening Omgevingsbeleid) verkend wat de mogelijkheden zijn voor het verminderen van drukfactoren.

Figuur 3: Projecten Maatregelenpakket ZH-PLG in Kust en Duinen

Samen met de gebiedspartners wordt aan gewerkt aan het realiseren van meer groenblauwe dooradering, waarbij de hoge mate van verstedelijking en economische activiteiten het uitdagend maken om hier voldoende ruimte voor te vinden.

Voor weide- en akkervogels wordt in beeld gebracht welke mogelijkheden er zijn om hier extra ruimte voor te creëren. In de Bollenstreek gaat het vooral om akkervogels, in Duin Horst en Weide een mix van weide- en akkervogels en in het Westland zijn de mogelijkheden beperkt.

De gemeenten in de Duin- en bollenstreek hebben een Programma Landelijke Gebied en Duurzame Greenport Duin- en Bollenstreek (LGDG) opgesteld. Dit programma is breder dan het landelijk gebied, maar levert belangrijke bouwstenen voor het uitwerken van maatregelen.

2.3. Veenweiden

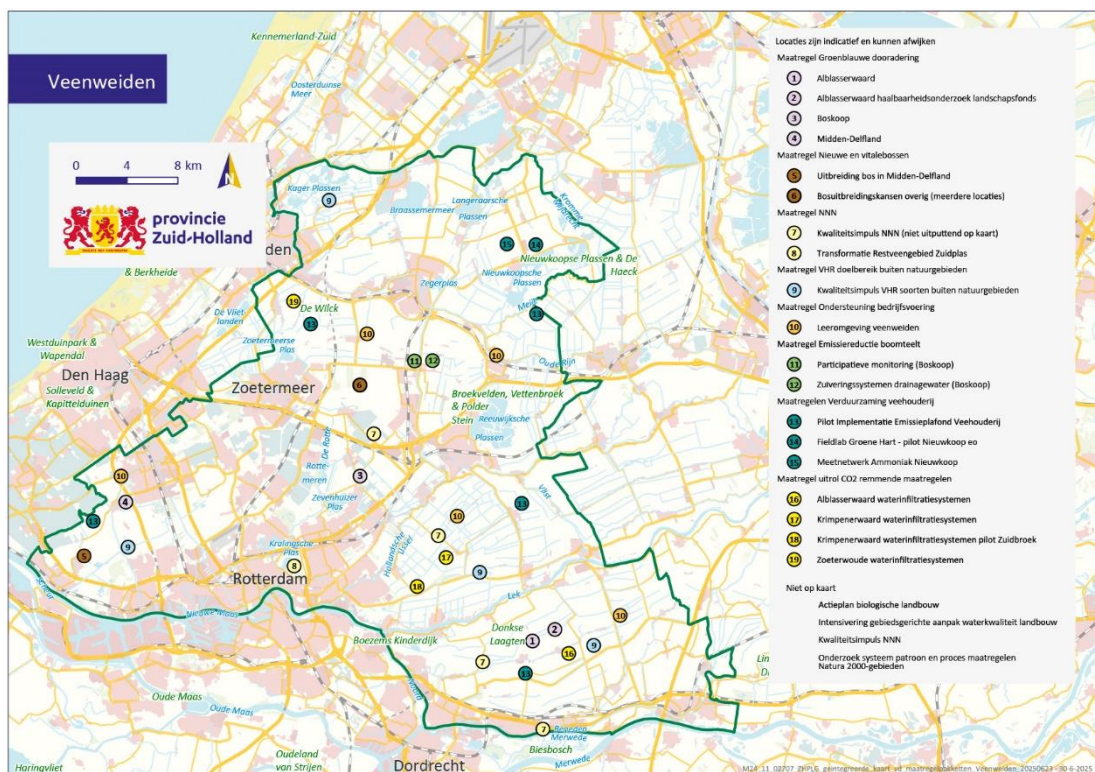
Het veenweidegebied in Zuid-Holland is een iconisch cultuurlandschap dat oorspronkelijk bestaat uit veen- en moerassige gronden. Deze gebieden zijn in de loop der tijd ingepolderd voor landbouw en andere doeleinden, maar het bodemtype (veen) is zeer gevoelig voor daling door ontwatering en veenoxidatie. Dit heeft geleid tot een aantal belangrijke problemen, die zowel ecologisch als praktisch van aard zijn.

Agrarische bedrijven zijn in de afgelopen decennia door zowel marktontwikkelingen als stimulering door de overheid grootschaliger geworden. Deze focus op productiviteit en efficiëntie kent ook een keerzijde: de ecologische impact op de omgeving is toegenomen. De uitdaging in Veenweiden is om samen met gebiedspartijen de balans tussen agrarische bedrijven, bodem, water, klimaat- en stikstofopgaven, natuur en biodiversiteit te herstellen. Boeren zijn belangrijke grondgebruikers. Zij zijn producenten van voedsel en zijn daarnaast ook, samen met de natuurorganisaties, (mede)beheerders van het bijzondere cultuurlandschap waaronder het Groene Hart en het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland. De agrarische sector is dus onmisbaar voor de balans in de gebieden; boeren zullen op een economisch rendabele manier hun bedrijfsvoering moeten kunnen uitvoeren.

Typische veenweideproblematiek is bodemdaling en de daarmee samenhangende CO₂-uitstoot. De invasieve exoot (Amerikaanse rivierkreeft) richt zeer veel schade aan. Er zijn grote vraagstukken op het gebied van water, klimaat, natuur en biodiversiteit die vragen om een meer integrale benadering. De melkveehouderij is een belangrijke sleutel. Niet alleen toekomstperspectief, maar ook vernieuwing van de sector is in Veenweiden cruciaal om doelen te kunnen realiseren. Naast melkveehouderij kent het kerngebied Veenweiden ook glastuinbouw (Oostland), akkerbouw (Zuidplas) en sierteelt (Boskoop), natuur, water en recreatiegebieden.

De focus van de projecten die nu starten sluit aan bij de opgaven in het gebied en ligt op vernatting van het gebied door aanleg van waterinfiltratiesystemen, verduurzaming van de veehouderij en natuurontwikkeling.

In de gebiedsplannen wordt aan verdere uitwerking van maatregelen gewerkt, zoals nog meer aanleg van waterinfiltratiesystemen, een pilot voor klei in veen, realisatie van groenblauwe dooradering. Met deze maatregelen wordt een grote bijdrage geleverd aan het op orde krijgen van condities voor boerenlandvogels. Verdere uitwerking hiervan vindt onder andere plaats met agrarische collectieven. Tegelijkertijd wordt doorgewerkt aan voorstellen voor maatregelen in de landbouw. Een voorbeeld hiervan is in het Groene Hart Noord: het LTO-voorstel voor Aanpak om met bedrijfsontwikkelplan, rekentool en adviestraject bedrijven voorstellen te doen voor maatregelen of een ontwikkelspoor. In de Alblasserwaard worden onder andere voer- en managementmaatregelen, technische innovaties, omschakelen naar biologische landbouw en mestvergisting uitgewerkt. In de Krimpenerwaard worden maatregelen als resultaatbeloning, minder gebruik van kunstmest, individuele bedrijfsplannen en verhogen van deelname agrarisch natuurbeheer uitgewerkt naar concrete maatregelen. Ook wordt gekeken naar mogelijkheden van grondruil.

Figuur 4: Projecten Maatregelenpakket ZH-PLG in Veenweiden

2.4. Zuid-Hollandse Delta

In de Zuid-Hollandse Delta komt vooral het jonge zeekleilandschap voor, ontstaan door zee-overstromingen. De combinatie van bodemtype en beschikbaarheid van zoet water maakt de Zuid-Hollandse eilanden zeer geschikt voor landbouw, met name akkerbouw. Dat is dan ook het dominante landgebruik. Hoe dicht bij de kust, hoe zouter het grondwater dat via kwel bijdraagt aan verzilting van het oppervlaktewater. Water uit de grote rivieren wordt ingelaten om het zout weg te spoelen. De beschikbaarheid van zoet water uit de grote rivieren kan veranderen door klimaatverandering, zeespiegelstijging en veranderende rivierafvoer. In de Delta speelt water dus een belangrijke rol en spelen opgaven zoals het verbeteren van de kwaliteit ervan, het robuuster maken van het watersysteem en het omgaan met verzilting van de bodem.

In het huidige maatregelenpakket zijn verschillende projecten gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit, vasthouden van zoet water, het groenblauw dooraderen van het landschap en het geven van kwaliteitsimpuls aan VHR-natuurdoelen. Momenteel wordt hard gewerkt aan het uitvoeren van deze projecten, de projecten leveren een bijdrage aan doelbereik.

In de Zuid-Hollandse Delta moeten nog diverse ecologische verbindingzones en enkele grote NNN-gebieden worden gerealiseerd, die zullen een bijdrage leveren aan doelbereik. Daarbij worden kansen benut, die worden aangedragen vanuit de omgeving. Ook is begin van het jaar gestart met aanplant van bomen, als onderdeel van de bossenstrategie.

Figuur 5: Projecten Maatregelenpakket ZH-PLG in Zuid-Hollandse Delta

Met betrekking tot het verminderen van stikstof zijn in de Zuid-Hollandse Delta enkele bijeenkomsten geweest met melkveehouders om een keuzemenu aan stikstofmaatregelen op te kunnen stellen, wat behulpzaam kan zijn om richting een emissie van 35-40-45 kg NH₃ per hectare te kunnen werken. Hierbij wordt gewerkt op basis van de KringloopWijzer. De melkveehouders kregen inzicht in waar zij staan met het bedrijf ten opzichte van de 35-40-45 kg ammoniak per hectare. In overleg met de agrariërs zal de komende tijd worden bekeken wat zij voor (gebiedsgerichte) maatregelen kunnen nemen en welke onderdelen kunnen worden opgenomen in het gebiedsplan.

Per eiland is inmiddels inzichtelijk welke drukfactoren verminderd moeten worden rondom de Natura 2000 gebieden. Met gebiedspartners wordt de komende tijd verkend welke projecten en/of maatregelen hieraan kunnen bijdragen en in het gebiedsplan worden opgenomen.

In de gebieden zijn ook de eerste gesprekken gevoerd over uitbreiding van het areaal boerenlandvogels, dat overigens als fors wordt beschouwd. Gebiedspecifieke kennis wordt benut, zodat condities worden gecreëerd die nodig zijn voor de stijging van het aantal broedparen. Er zijn al concrete potenties naar voren gekomen, die de komende tijd worden uitgewerkt met bijbehorende randvoorwaarden en financieringsbehoefte.

Ook wordt nagedacht om een project 'mestkringlopen' voor de gebiedsplannen uit te werken.

2.5. Analyse peilmoment gebiedsplannen

Als gevolg van de specifieke kenmerken en opgaven per gebied verschilt ook de governance per gebied. In onderstaand overzicht (tabel 1) is de governance samengevat en wordt de voortgang op de gebiedsplannen weergegeven.

Tabel 1: Overzicht governance en gebiedsbiedingen en -plannen

Deelgebied	bestuurlijk overleg	werkgroep ambtelijk/breed	overige betrokkenen partijen	"penvoerder" gebiedsplan	"gebiedsbod"	gebiedsplan op 1 dec. '25
Duin- en Bollenstreek	stuurgroep LGDG: overheden + Landelijk Gebied Duurzame Greenport	overheden	kwekers (project regiocertificering)	gemeenten/ws	Programma LGDG: hele gebied (verwacht: zomer 2025)	ja
Duin, Horst en Weide	landschapstafel: overheden + organisaties	kernteam landschapstafel (partijen als in BO)	agr. Collectief, agrariers en TBO's (Mient Kooltuin en Groene zone)	prov. samen met landschapstafel		ja
Westland	Best. overheden zijn meegenomen in het proces; in het najaar een eerste bestuurlijk overleg	kernteam Tafel het Westland (overheden) ----- Tafel het Westland+ (inclusief natuurorg.	Vertegenwoordigers GTB, Dunea en TBO's	prov. samen met kernteam Tafel het Westland		ja
Alblasserwaard	regiegroep: overheden, agr. vertegenw., TBO's, etc.	zelfde partijen als bestuurlijk	TBO's en samenwerking met Vijfheerenlanden (Utrecht)	prov. i.s.m. met ambtelijke werkgroep en werkgroep landbouw	gebiedsagenda (mrt '25)	ja
Boskoop	Stichting Greenport regio Boskoop: overheden en sector	zelfde partijen als bestuurlijk	Stichting Belangenbehartiging Greenport Boskoop	Stichting Greenport regio Boskoop		Strategische agenda met een integrale programmering van projecten
Krimpenerwaard	regiegroep: overheden, agr. vert., TBO's, etc.	zelfde partijen als bestuurlijk		prov. i.s.m. met ambtelijke werkgroep en andere werkgroepen	landbouwperspectief (mei '24) natuurperspectief (okt '24)	ja
Midden-Delfland	Landschapstafel Bijzonder Prov. Landschap (breder dan ZH-PLG): 9 gem/prov/ws, agr., burgers, TBO's	kernteam ZHPLG-MD: prov/ws ----- werkgroep ZHPLG- MD: 3 gem/prov/ws, LTO DG, TDO's	polderarchitect MD, Vereniging Midden- Delfland, Duurzaam Boer Blijven	kernteam ZHPLG-MD: prov. + ws	LTO Delflands Groen agr. bod: Certificaat kringlooplandbouw met aangescherpte KPI's (verwacht: zomer '25)	ja: 24 nov ambt. concept; 12 dec in best. landschaps-tafel
a) Nieuwkoopse Plassen eo =====	Regiegroep: overheden, agr. vert., TBO's, etc. =====	=====	Boeren met Perspectief / Fieldlab Groene Hart =====	prov.; partners leveren input en feedback =====	=====	ja; maatregelen worden voornamelijk per polder uitgewerkt =====
b) Wierickerland	Regiegroep: gem/prov/overheden, TBO's, etc.	overheden, agr. vert., TBO's, etc.	boerenwerkgroep met thematische en gebiedsgerichte sub- werkgroepen	prov.; partners leveren input en feedback		ja; op hoofdlijnen met aantal projectvoorstellen
Oostland	Actie ingezet om ZH- PLG onder te brengen in bestaande stuurgroep Oostland	Glastuinbouw: overheden, (samen met deel Zuidplas)	Glastuinbouw NL	prov.		ja, alleen op hoofdlijnen en gericht op glastuinbouw; deel valt onder gebiedsplan Midden Delfland
Groene Hart Noord	Regiegroep Gemeenten en waterschap, LTO, Boerenberaad	zelfde partijen als bestuurlijk + agrarische collectieven	3 polderprocessen met betrokken boeren; agr. collectief	prov.; partners leveren input en feedback	LTO- afdeling GH: voorstel voor aanpak GHN (bedrijfs- maatregelen en ontwikkelplan individuele bedrijven) (okt 2024)	ja
Zuidplas en omgeving	Regiegroep: overheden voor Restveengebied (basis is bestuursakkoord)	overheden voor Restveen-gebied		overheden voor Restveen-gebied		ja, alleen Restveen. Glastuinbouw wordt beschreven in gebiedsplan Oostland.
Eiland van Dordt	overheden, agr. vert. en TBO's	overheden, agr. vert. en TBO's, Natuur- en Vogelwacht		prov. i.s.m. alle partners		ja
Goeree-Overflakkee	bestuurlijke afstemming; geen structureel overleg	overheden, agr. vert. en TBO's	agrariërs, lokale natuurverenigingen en TBO's	prov. i.s.m. alle partners		ja
Hoeksche Waard	bestuurlijke afstemming; geen structureel overleg	kernteam: overheden	gebiedsteam: overheden, agr. vert. natuurverenigingen en TBO's	prov. i.s.m. gebiedsteam		ja
IJsselmonde	Landschapstafel: overheden en TBO's	Landschapstafel: overheden en TBO's	n.v.t.	prov. i.s.m. alle partners		ja
Voorne-Putten	bilateraal, dit najaar bestuurlijk overleg	overheden, agr. vert., TBO's, recreatie vert. etc.	Natuurvereniging, Federatie Particulier Grondbezit, agr. coll.	prov. i.s.m. alle partners		ja

Opmerking bij de tabel:

Deelgebied Nieuwkoopse Plassen bestaat uit twee delen:

- *Nieuwkoopse Plassen e.o. Het gaat hier om een Natura 2000 gebied waaromheen verschillende polders liggen. Daar is vooral sprake van polderprocessen ipv een allesomvattend gebiedsplan.*
- *Wierickerland*

Naast de hierboven genoemde (bestuurlijke) overleggen in de deelgebieden zijn in alle drie de kerngebieden bestuurlijke regiegroepen ingesteld, met een brede vertegenwoordiging van gebiedspartners: gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties (-TBO's-: waterleidingbedrijven, natuurorganisaties, particulier grondbezit), agrarische collectieven, brancheorganisaties, maatschappelijke organisaties (o.a. natuur). In deze regiegroepen op kerngebiedsniveau vindt afstemming plaats en wordt een gezamenlijk koers uitgezet. Deze regiegroepen, die geen besluitvormende functie hebben, hebben periodiek overleg (ca. 3x per jaar).

Constateringen:

- In alle gebiedsprocessen is een waardevol netwerk met de belanghebbende partijen opgebouwd. In sommige gebieden is aangesloten bij bestaande structuren, maar in de meest is een aparte overlegstructuur tot stand gekomen.
- In ruim twee derde van de gebieden bestaat inmiddels een georganiseerd bestuurlijk overleg; in drie gebieden vindt het bestuurlijke overleg tot nu toe ad hoc of bilateraal plaats. En in twee gebieden was tot voor kort nog geen bestuurlijke afstemming tussen de provincie en het gebied. Momenteel worden stappen gezet om ook in deze gebieden een bestuurlijk overleg in te richten.
- In vrijwel alle gebieden is een werkgroep op “ambtelijk niveau” actief in het gebiedsproces. Dat wil zeggen overheden, (deels) aangevuld met andere gebiedspartners. Over het algemeen gaat het hier om organisaties, zoals natuurorganisaties, agrarische collectieven en belangenbehartigers van sectoren.
- Waar gebiedspartners niet direct deelnemen in de “ambtelijke” werkgroepen zijn andere stakeholders wel betrokken bij het gebiedsproces; zij leveren bijvoorbeeld op verzoek input e/o reflectie op de gebiedsplannen.
- Alle gebieden komen op 1 december met een gebiedsplan of één of meer polderplannen. Het uitwerkingsniveau per gebied of polder zal verschillen, variërend van een gebiedsplan op hoofdlijnen tot plannen met concrete maatregelen en nieuwe projectvoorstellen. Deze gebiedsplannen zijn veelal een eerste versie die later, cyclisch wordt doorontwikkeld.
- In tenminste zes gebieden zal het gebiedsplan vooral op hoofdlijnen of slechts op onderdelen zijn uitgewerkt.
- In drie gebieden zijn gebiedsbiedingen opgesteld en met de provincie gedeeld. Deze biedingen leveren veel waardevolle informatie voor de gebiedsplannen; zij bevatten omschrijvingen van de opgaven, visies op oplossingsmaatregelen en beschrijvingen van te nemen maatregelen. Op basis van deze biedingen kan verder gewerkt worden aan concrete maatregelen met daarbij ramingen van kosten en randvoorwaarden.
- Naar verwachting volgen in de zomer nog twee biedingen.
- In verschillende gebieden zijn ook andere visies opgesteld die als onderlegger gebruikt worden voor de gebiedsplannen; zoals de landbouwvisies in vier van de gebieden in de Zuid-Hollandse Delta.
- De indicatieve doelen (inclusief de bandbreedtes voor onderwerpen die nu worden onderzocht ter voorbereiding van de Herziening Omgevingsbeleid 2025) worden gehanteerd in de gebiedsprocessen.

- De presentatie van het SANE-maatregelenpakket is niet bij alle partners in goede aarde gevallen. SANE werd ervaren als aankondiging van implementatie van beleid en niet als te onderzoeken mogelijkheden voor aanscherping van beleid. Dit heeft ertoe geleid dat de bereidheid om mee te werken aan gezamenlijke gebiedsplannen in enkele deelgebieden is getemperd en enkele partners hebben zich (tijdelijk) teruggetrokken uit de gebiedsprocessen, wat consequenties kan hebben voor het uitwerkingsniveau en het draagvlak van de gebiedsplannen.

3. Voortgang projecten MP ZHPLG

Op 31 januari 2025 zijn PS door GS geïnformeerd over de Programmering projecten Maatregelenpakket Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied. In de programmering zijn 29 projecten opgenomen die gedekt worden uit de SPUK "Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk Gebied voor kosten van gebiedsprocessen en maatregelen (Rpml)", SPUK Impulsgelden Veenweiden en het Amendement 820 'Voldoende middelen Europese Kaderrichtlijn Water'.

Sinds de programmering is voor 12 extra projecten uit het Maatregelenpakket Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied dekking gevonden. Hier is het beschikbare budget vanuit het ZH-PLG en het Amendement 821 'Geen lege handen voor de landbouw' voor ingezet. Dit brengt het aantal projecten wat naar de uitvoering gaat vanuit de Maatregelpakketten op 41.

Voor een aantal projecten binnen het Maatregelpakket ZH-PLG geldt dat, waar mogelijk, een onderdeel hiervan wordt uitgevoerd om middelen zo effectief mogelijk in te zetten.

Een totaaloverzicht van de koppeling tussen beleidsdoelen, maatregelpakketten en de 41 projecten is uitgewerkt in onderstaande tabel.

Beleidsdoelen/Maatregelpakketten/Maatregelen	Totaal # Projecten	28-1-2025	28-01-2025 En VJN 2025	VJN 2025
5-1 Gezonde natuur				
MP1 Landschap en Natuurversterking	17	13		5*
Totaal 5-1 Gezonde natuur	17	13		5
5-2 Transitie landbouw				
MP2 Toekomstbestendige Land- en Tuinbouw	12	6		6
Totaal 5-2 Transitie landbouw	12	6		6
5-3 Leven met water				
MP3 Verbetering Waterkwaliteit	7	6		1
Totaal 5-3 Leven met water	7	6		1
7-3 Klimaat-bestendig Zuid-Holland				
MP4 Toekomstbestendig Water- en Bodemsysteem	5	4	1	
Totaal 7-3 Klimaat-bestendig Zuid-Holland	5	4	1	
Eindtotaal	41	29	1	12

* Onder het beleidsdoel Gezonde Natuur, Maatregelpakket Landschap en Natuurversterking heeft één project in de eerste ronde financiering toegezegd gekregen. Een belangrijk onderdeel van dit project (aankoop drukfactoren) kon niet uit SPUK gedekt worden aangezien dit niet past binnen LVVN kaders. Daarom is deze component voor dit project los meegenomen in de VJN. Dit is de reden dat het eindtotaal van de laatste drie kolommen op tot 42.

Momenteel wordt gewerkt aan het uitvoeren van deze 41 projecten. Projectvoorstellen die ten grondslag liggen aan de programmering worden waar nodig geactualiseerd en aangescherpt zodat via een definitief plan gewerkt kan worden aan realisatie. Het uitwerken van de projectvoorstellen naar een concreter detailniveau is onderdeel van de uitvoering en is nodig voor een doelmatige uitvoering en beheerste inzet van beschikbare middelen. Dit doen we samen met de betrokken gebiedspartners. Inmiddels zijn de eerste subsidieaanvragen ingediend en worden de eerste stappen gezet voor realisatie. Bij een aantal projecten wordt grond herwaardeerd (ook bekend als afwaardering) binnen de agrarische functie. Hier wordt momenteel een landelijke regeling voor ontwikkeld, deze moeten we afwachten voordat we de betreffende projecten kunnen uitvoeren.

Vanuit het Rijk is meer tijd gegeven voor het aangaan voor verplichtingen in het kader van de SPUK Rpml. De deadline is verlengd van 31 december 2026 naar 31 december 2028. Daarnaast is de mogelijkheid toegevoegd om de verplichtingenperiode eenmalig met maximaal vier jaar te verlengen. De uitvoeringstermijn is echter gelijk gebleven; uitvoering is mogelijk tot 31 december 2028 en met vier jaar verlenging tot 31 december 2032.

Ook is de mogelijkheid toegevoegd om binnen maatregelpakketten middelen te verschuiven tussen projecten mits de maatregelen in een eerder stadium positief zijn beoordeeld door Wageningen Economic Research (WEcR).

Voortgang over de uitvoering van de projecten komt in de P&C-cyclus terug onder de beleidsdoelen waar de projecten aan bijdragen. Hier komen de plannen, ambities en verantwoording van projecten terug, en ook de inhoudelijke en financiële voortgang en mogelijke bijstellingen.

Bijlage 1: Indicatieve doelen

Voor de verschillende natuuronderwerpen, stikstofemissiereductie, KRW, CO₂-emissiereductie en methaanreductie zijn de provinciale doelen uitgewerkt naar indicatieve doelen voor de deelgebieden (zie samenvatting in onderstaande tabel). In veel van de gebiedsprocessen werd al langere tijd gewerkt met inschattingen wat de provinciale doelen voor het betreffende deelgebied betekenen. De deelgebiedsmanagers nemen vanaf dit voorjaar de indicatieve doelen uit deze tabel mee in de gebiedsprocessen.

Tabel 1: Indicatieve doelen ZH-PLG

	drukfactoren N2000	NNN	Weidevogels		Akkervogels		GBDA	bos en bomen	NH3	KRW	CO ₂ reductie	CH ₄ / lachgas
Deelgebied	verminderen impact drukfactoren	resterende opgave	extra aantal broed- paren (2040) tov referentiejaar 2019	extra oppervlakte tov referentiejaar 2019	extra aantal broed- paren (2040) tov referentiejaar 2019	extra oppervlakte tov referentiejaar 2019	extra oppervlakte 2030 tov referentiejaar 2023	400ha extra bos tov referentiejaar 2020	Emissie- plafond kg / ha	doel = KRW normen	reductie 2030 tov referentiejaar 2016 - CO ₂ t/jr	geen doel, meekoppel- kans
Duin- en Bollenstreek	Maatwerk uitwerking per N2000 gebied voor hydrologie, exten en recreatie. Zoneringsvoor stikstof onderzoeken aanvullend op generiek emissieplafond (SANE)	Opgave van 3.270 hectare is planologisch bevestigd. Extra kansen (uitbreiding en kwaliteitsverbetering) benutten	20-30	50 - 100	15 - 25	100 - 150	136-228	Kansen-gestuurde invulling. Geen opgave op te leggen op deelgebieden	35-45	Maatregelen overte nemen uit KRW spoor, kijken naar koppelmansen en voorkomen lock-ins		Geen maatregelen apart ontwikkelen, CH ₄ reductie inschatting op basis van maatregelenplan
Duin, Horst en Weide			15-25	50 - 100	5 - 10	30 - 50	94-178		35-45			
Westland			5 - 10	< 50	5 - 10	30 - 50	128-220		35-45			
Alblasserwaard			1100-1200	3.500 - 4.000	0 - 5	10 - 20	59-590		35-45		67.200	
Boskoop							29-45		35-45			
Krimpenerwaard			500-600	1.500 - 2.000			10-313		35-45		52.500	
Midden-Delfland			100-150	400 - 500	0 - 5	10 - 20	93-238		35-45		6.300	
Nieuwkoopse Plassen eo			300-350	1.000 - 1.500			207-497		35-45		46.200	
Oostland			25-35	50 - 100			102-195		35-45		2.100	
Groene Hart Noord			1.000-1.100	3.200 - 3.800	10 - 20	70-100	454-674		35-45		29.400	
Zuidplas en omgeving			50-100	200 - 300	0 - 5	10 - 20	157-283		35-45		6.300	
Eiland van Dordt			0 - 5	< 10	25 - 50	200 - 300	53-105		35-45			
Goeree-Overflakkee			35-45	100 - 150	50 - 75	350 - 450	399-715		35-45			
Hoeksche Waard			35-45	100 - 150	75 - 100	450 - 550	537-838		35-45			
IJsselmonde					25 - 50	200 - 300	0-116		35-45			
Voorne-Putten			90-110	300 - 350	20 - 40	150 - 250	182-475		35-45			
Rotterdam e.o.			25-35	50 - 100								
Totaal			ca. 3.500 broedparen	ca. 12.000 ha	ca. 300 broedparen	ca. 1.900 ha	Ca. 2.600 tot 5.700 ha		Richting 2,5 kton reductie tov referentie 2020		210.000 CO ₂ t/j (ca. 30.000ha peilopzet 30- 40cm - mv)	

Toelichting indicatieve doelen:

Sommige van de indicatieve doelen zijn als ranges / bandbreedtes aangegeven. Dit is om verschillende redenen:

- het gaat om inschattingen op basis van analyses;
- doelen voor realisatie van aantal hectares kunnen bijgesteld worden op basis van de kwaliteit van de maatregelen; bijvoorbeeld door het nemen van meer beheersmaatregelen voor boerenlandvogels is minder oppervlakte nodig om het aantal broedparen te kunnen halen;
- voor de onderwerpen drukfactoren, boerenlandvogels, stikstofemissieplafond en CO₂-reductie veenweiden (peilopzet) wordt momenteel in het OER onderzocht welke effecten optreden bij verschillende alternatieven. Later dit jaar wordt een afgewogen keuze gemaakt op welke manier doelsturing wordt opgenomen in het Omgevingsbeleid.

Voor stikstofreductie, CO₂-emissiereductie en methaanreductie ligt de focus op doelsturing via kpi's. Voor stikstof wordt voornamelijk uitgegaan van een emissieplafond tussen de 35 tot 45 kg/ha. Bij verdere uitwerking van stikstofmaatregelen (provinciaal of nationaal) kan kunnen een ander emissieplafond e/o extra maatregelen als doel worden opgenomen.

Voor methaan (en lachgas) is geen apart doel benoemd; dit wordt als meekoppelkans meegenomen.

Met het vaststellen van de Herziening Omgevingsbeleid 2025 in het voorjaar van 2026 zullen de doelen nader ingevuld worden.